

Hoofdstuk 1

Zomer 1935

In een buitenwijk van Warschau klom het zonlicht bij dageraad rond de stammen van de bloeiende lindebomen omhoog en tegen de witte muren op van een villa van pleisterwerk en glas uit de jaren dertig. Daar sliepen de dierentuinbeheerder en zijn vrouw in een bed van wit berkenhout, een lichte houtsoort die gebruikt werd voor kano's, tongspatels en Windsorstoelen. Links van hen bevonden zich twee hoge ramen boven een vensterbank, die breed genoeg was om er te kunnen zitten; eronder was een kleine radiator. Oosterse tapijten warmden de parketvloer, waarvan houtstroken als in een zich herhalend verenpatroon schuin tegen elkaar aan lagen; in een van de hoeken van de kamer stond een berkenhouten leunstoel.

Toen een licht briesje de vitrage voldoende omhoog blies om wat schaduwloos licht binnen te laten, raakte Antonina door nauwelijks zichtbare voorwerpen langzaam in de werkelijkheid verankerd. Al snel zouden de gibbons beginnen te schreeuwen en daarna zou er een hels lawaai losbreken waar niemand doorheen kon slapen, zelfs geen pasgeboren zuigeling of een student na een nacht doorhalen. En al helemaal de vrouw van de directeur van de dierentuin niet. Elke dag wachtten haar de gebruikelijke huishoudelijke karweitjes en ze kon goed met eten, verkwasten en naalden omgaan. Maar ze had zelf ook zorgen die met de dierentuin te maken hadden, soms wat enge klusjes (zoals het sussen van hynawelpen) waarvoor ze haar hele opleiding en aangeboren talenten nodig had. Haar echtgenoot Jan Żabiński stond meestal wat vroeger op, trok een broek en een overhemd met lange mouwen aan, en schoof een groot horloge om zijn harige linkerpols voordat

hij naar beneden liep. Hij was lang en slank, had een stevige neus, donkere ogen en de gespierde schouders van een arbeider. Zijn postuur leek op dat van haar vader, Antoni Erdman, een Poolse treinmachinist, die vanuit zijn woonplaats St. Petersburg voor zijn werk door heel Rusland reisde. Antonina's vader had, net als Jan, voldoende geestelijke kracht, zo veel dat hij samen met haar moeder Maria en een groot deel van de intelligentsia in het begin van de Russische Revolutie in 1917, toen Antonina pas negen jaar was, werd doodgeschoten. En Jan was, net als haar vader, een soort technicus, al waren de verbanden die hij legde die tussen mens en dier, en ook die tussen de mens en zijn dierlijke aard.

Jan begon te kalen, had nog een krans van donkerbruin haar om zijn hoofd en moest een hoed dragen om in de zomer niet te verbranden en in de winter de kou buiten te houden. Dat is ook de reden waarom hij op foto's die buiten zijn gemaakt meestal een gleufhoed draagt, wat hem het uiterlijk verleent van een nuchtere, doelbewuste man. Op sommige foto's die binnenshuis zijn gemaakt, zit hij aan zijn bureau of in een radiostudio, zijn kaken in diepe concentratie op elkaar geklemd, en ziet hij eruit als iemand die snel in zijn wiek geschoten is. Zelfs als hij zich net geschoren had, hing er een zweem van een namiddagbaard over zijn gezicht, vooral tussen bovenlip en neus. Een volle, keurig omlijnde bovenlip vertoonde de volmaakte welvingen die vrouwen met liplijner proberen te bereiken; het was zijn enige vrouwelijke trekje.

Na de dood van Antonina's ouders stuurde haar grootmoeder haar in Tasjkent, Oezbekistan, naar het stedelijke conservatorium om piano te studeren en ook naar de middelbare school waar ze op haar vijftiende eindexamen deed. Voor het eind van het jaar verhuisden ze naar Warschau, waar Antonina les nam in vreemde talen, tekenen en schilderen. Ze gaf zelf een aantal uren les, haalde een archivarisdiploma en werkte in het geëtiketteerde verleden van Warschaws Landbouwhogeschool, waar ze de zeven jaar oudere zoöloog Jan ontmoette, die tekenen en schilderen had gestudeerd aan de Kunstacademie en net als zij dol was op dieren, zowel in het echt als in de kunst. Toen de functie van directeur van de dierentuin in 1929 vrijkwam (de oprichter/directeur was al na twee jaar overleden), grepen Jan en Antonina de kans met beide handen aan om de dierentuin opnieuw vorm te geven en hun le-

ven te delen met dieren. Ze trouwden in 1931 en verhuisden naar de overkant van de rivier, naar Praga, een harde, industriële wijk met zijn eigen straattaal, aan de verkeerde kant van de spoorbaan, maar slechts vijftien minuten per tram van het centrum.

In het verleden waren dierentuinen particulier bezit en status verlenend. Iedereen kon een rariteitenkabinet beginnen, maar er was kapitaal en enige gekte voor nodig om de grootste krokodil, de oudste schildpad, de zwaarste neushoorn of de zeldzaamste adelaar aan je verzameling toe te voegen. In de zeventiende eeuw had koning Jan III Sobieski veel exotische dieren gehouden aan het hof, en rijke edelen hielden soms particuliere verzamelingen wilde dieren op hun landgoed als blijk van grote rijkdom.

Jarenlang hadden Poolse wetenschappers ervan gedroomd om in de hoofdstad een grote dierentuin op te zetten die kon wedijveren met elke andere dierentuin in Europa, vooral met de schitterende dierentuinen in Duitsland, die wereldberoemd waren. Poolse kinderen zeurden ook om een dierentuin. Europa had een erfenis van sprookjes vol sprekende dieren – sommige net echt, andere verrukkelijke fantasiebeesten – die de kinderfantasie aanwakkerden en volwassenen naar dierbare plekken uit hun jeugd terugvoerden. Antonina was blij dat haar dierentuin een schat aan legendarische wezens bood, waar de bladzijden uit boeken tot leven kwamen en mensen konden praten met wilde dieren. Weinig mensen zouden ooit wilde pinguïns vanaf een helling op hun buik naar zee zien schuiven, of boomstekelvarkens, in elkaar gerold als enorme dennenappels in de Canadese Rocky Mountains, en ze was van mening dat wanneer mensen deze dieren in de dierentuin zagen, dat hun beeld van de natuur zou verruimen, zou personaliseren, en er gewoonten en namen aan zou toekennen. Hier woonden de *wilde dieren*, die woeste, prachtige monsters, gekooid en tot vrienden gemaakt.

Elke ochtend wanneer de dageraad de dierentuin bereikte, barstte een spreekwoord uit in een potpourri van gestolen melodieën, verderop zaten winterkoninkjes die een paar arpeggio's inzetten en de koekeken riepen monotoon als klokken die op het hele uur waren vastgelopen. Plotseling begonnen de gibbons schreeuwend te zingen, zo hard dat de wolven en jachthonden gingen huilen, de hyena's lachen, de leeuwen brullen, de raven krassen, de pauwen krijzen, de neushoorns snuiven, de vossen janken en de nijlpaarden

hinniken. Vervolgens gingen de gibbons over op duetten, waarbij de mannetjes hun gegil met zachte, schrille geluidjes onderbraken en de vrouwtjes in een stroom van lange noten hun ochtendoproep loeiden. De dierentuin had verschillende stelletjes, en gibbonparen zingen echte liederen, compleet met ouvertures, coda's, intermez-zo's, duetten en solo's.

Antonina en Jan hadden geleerd niet zozeer van uur tot uur maar volgens de seizoenen te leven. Net als de meeste andere mensen hielden ze zich aan de klok, maar hun routine was nooit helemaal routine, omdat die bestond uit gecombineerde werkelijkheden, de ene afgestemd op de dieren, de andere op de mensen. Als de schema's met elkaar in botsing kwamen, kwam Jan 's avonds laat thuis en stond Antonina midden in de nacht op om vroedvrouw te spelen bij dieren als de giraf (altijd lastig omdat de moeder staand bevalt, het kalf met zijn kop naar beneden valt en de moeder toch al geen hulp wil). Dat zorgde elke dag voor iets nieuws en bracht in haar leven veel kleine momenten van welkome verrassingen, hoe groot de problemen soms ook waren.

Een glazen deur in Antonina's slaapkamer leidde naar een groot terras op de eerste verdieping aan de achterkant van het huis, dat bereikbaar was vanuit alle drie de slaapkamers, en een smalle bergkamer die ze de zolder noemden. Vanaf het terras keek je op naar de kruinen van groenblijvende bomen en zag je de seringgen die vlak bij de zes hoge ramen van de huiskamer waren geplant, zodat de bries vanaf de rivier de geur naar binnen kon waaien. Op warme lentedagen zwaaiden de paarse bloemkegels van de seringgen als wierookvaten en dreef er een bedwelmend zoete geur met tussenpozen naar binnen, zodat de neus tussen de geurige reveilles door even tot rust kon komen. Op dat terras, lucht inhalerend ter hoogte van de ginkgo en de spar, sta je onder een baldakijn. Bij zonsopgang is de jeneverbesstruik versierd met duizenden vochtige prisma's en kijk je uit over de zwaarbeladen takken van een eik, voorbij het fazantenhuis, naar de hoofdingang van de dierentuin, ongeveer vijftig meter verderop aan de Ratuszowastraat. Als je oversteekt, loop je het Praskipark in, zoals veel inwoners van Warschau op warme dagen deden, als de roomgele pluimen van de lindebomen de lucht verzadigden met de bedwelmende geur van honing en de dans van de bijen.

Traditioneel staat de linde symbool voor de zomer – *lipa* betekent linde en *Lipiec* betekent juli. Ooit waren de lindebomen gewijd aan de godin van de liefde, maar toen het christendom kwam, werden ze het toevluchtsoord voor de maagd Maria, en reizigers bidden nog steeds bij wegkapelletjes onder de linden om geluk. In Warschau staan lindebomen in parken, rond begraafplaatsen en op markten. Rijen hoge, met bladeren overdekte linden flankeren de boulevards. Aanbeden als dienaren van God zorgen de door de bomen aangetrokken bijen voor honing en honingwijn voor aan tafel, en voor kaarsen van bijenwas bij kerkdiensten. Dat is ook de reden dat er zo veel lindebomen op de kerkpleinen staan. De relatie tussen kerk en bij werd zo intensief, dat de dorpelingen van Mazowsze aan het eind van de vijftiende eeuw een wet aannamen die de mogelijkheid bood honingdieven en vernielers van bijenkorven ter dood te veroordelen.

In Antonina's tijd waren Polen minder geneigd tot geweld wat de bijen betreft, maar nog steeds erg dol op de diertjes, en Jan hield aan de rand van de dierentuin een paar korven, die als hutten van een stam in een groepje bij elkaar stonden. Huisvrouwen gebruikten honing in de ijskoffie, en maakten er *krupnik* (warme wodka met honing) van en *piernik*, of bakten er halfzoete honingkruidcake, of *pierniczki*, honingkruidkoekjes mee. Ze dronken lindedthee om een verkoudheid te verlichten of de zenuwen tot rust te brengen. Als Antonina in dit seizoen door het park op weg was naar de bushalte, kerk of markt, liep ze altijd door een galerij met de zware geur van lindebloemen en het geritsel van halve waarheden – in de plaatselijke taal betekende *lipa* ook leugentjes om bestwil.

Aan de overkant van de rivier rees de skyline van de Oude Stad op uit de vroege ochtendmist als in onzichtbare inkt geschreven zinnen: eerst alleen de daken met de lichtbruinrode dakpannen die als duivenveren over elkaar heen lagen, dan een verdieping van zegroene, roze, gele, rode, koperkleurige en beige rijtjeshuizen die langs de naar het Marktpllein leidende klinkerstraten stonden. In de jaren dertig was er ook een markt in de wijk Praga, vlak bij de wodkafabriek aan Ząbkowskastraat (Ząbkowac betekent 'tanden krijgen') die het uiterlijk had van een plomp kasteel. Maar die was niet zo feestelijk als de markt in de Oude Stad, waar tientallen

handelaren groenten, kunstnijverheid en eten verkochten onder gele en bruine dekzeilen. In de stallen lag Baltische barnsteen, en voor een paar groschen koos een tamme papegaai je toekomst uit een kruikje vol briefjes.

Net voorbij de Oude Stad lag de grote Joodse buurt, een doolhof van kleine straten, vol vrouwen met pruiken en mannen met pijpenkrullen aan weerszijden van hun hoofd, religieuze dansen, een mengeling van dialecten en geuren, winkeltjes, geverfde zijde en gebouwen met platte daken, waar ijzeren, zwart of mosgroen geschilderde balkons die als operaloges boven elkaar hingen, niet gevuld met mensen maar met tomatenplanten en bloemen. Daar was ook een speciaal soort pierogi te vinden, grote, stevige *krep-lach*: vuistgrote knoedels, gevuld met gekruid stoofvlees en uien, voordat ze gekookt, gebakken en ten slotte gefrituurd werden. De laatste stap maakte ze glanzend en stevig als bagels.

De buurt was de hartslag van de Oost-Europese Joodse cultuur en bood Joodse toneelstukken en film, kranten en tijdschriften, kunstenaars en uitgeverijen, politieke bewegingen, en sport- en literaire clubs. Polen had eeuwenlang een toevlucht geboden aan Joden die op de vlucht waren voor vervolging in Engeland, Frankrijk, Duitsland en Spanje. Op sommige twaalfde-eeuwse Poolse munten staan zelfs Hebreeuwse inscripties en volgens zeggen vonden de Joden Polen aantrekkelijk omdat de naam van het land klonk als het Hebreeuwse imperatief *po lin* ('rust hier'). Hoewel er nog wel enig antisemitisme smeulde in het twintigste-eeuwse Warschau, overheerste over het algemeen religieuze tolerantie in de stad met 1,3 miljoen inwoners van wie een derde Joods was. Ze hadden zich vrijwel allemaal in de Joodse buurt gevestigd, maar ook in de duurdere wijken in de rest van de stad. De meesten hielden vast aan hun kenmerkende kleding, taal en cultuur. Sommigen spraken zelfs helemaal geen Pools.

Op een doorsnee zomerochtend leunde Antonina over de brede, platte richel van de terrasmuur, waar de mouwen van haar rode ochtendjas nat werden van de abrikooskleurige tegels, die koud genoeg waren om dauw te verzamelen. Niet al het gebrul, geloei, gehinnik en lawaai om haar heen kwam van buiten – een deel ervan klonk vanuit het ondergrondse binnenste van de villa, een ander deel vanaf de veranda, het terras en de zolder. De Żabiński's

deelden hun huis met verweesde, pasgeboren of zieke dieren uit de dierentuin, en ook met huisdieren, en Antonina had de verantwoordelijkheid voor het voeren en opvoeden van de tijdelijke bewoners, die jammerden om eten.

Zelfs de huiskamer van de villa was geen verboden terrein voor de dieren. In de lange, smalle woonkamer met de zes hoge glaspanelen die wel leken op landschapsschilderijen, vervaagden de grenzen tussen binnen en buiten. Aan de ene kant van de kamer stond een lang, houten dressoir met planken vol boeken, tijdschriften, nesten, veren, kleine schedels, eieren, horens en andere spullen. Naast een kleine groep stevige leunstoelen met rode kussens stond een piano op een oosters tapijt. In de warmste hoek, aan de andere kant van de kamer, sierden donkerbruine tegels de open haard en op de schoorsteenmantel lag de zongebleeke schedel van een bizon. Naast de ramen, waar het middaglicht door naar binnen stroomde, stonden leunstoelen.

Een journalist die op bezoek kwam om Jan te interviewen, werd verrast door twee katten die de huiskamer in kwamen, de eerste met een poot in het verband en de andere met zijn staart, gevolgd door een papagaai met een metalen trechter om zijn nek, en daarna een manke raaf met een gebroken vleugel. Het was een grote dierendrukke in de villa, die Jan als volgt verklaarde: ‘Het is niet genoeg om onderzoek op afstand te doen. Door samen te leven met de dieren leer je over hun gedrag en psychologie.’ Tijdens Jans dagelijkse ronden per fiets door de dierentuin volgde de eland Adam hem als een onafscheidelijke metgezel op de voet.

Het had iets alchemistisch om zo intiem om te gaan met dieren als leeuwenwelpen, wolvenjongen, apenjongen en adelaarskuikens, want de geuren en het gekrab en de geluiden van de dieren vermengden zich met de geur van mensenlichamen en kookluchtjes, met gebabbel en gelach van mensen in een gemengde familie van holgenoten. In het begin sliep en at een nieuw lid van het huishouden volgens zijn eigen oude patroon, maar geleidelijk aan namen de dieren elkaars ritme over. Dat gold echter niet voor hun ademhaling en ’s nachts tijdens de slaap schiepen hun gezucht en gesnuif een zoölogische cantate die moeilijk op papier te zetten was.

Antonina was dol op dieren en vulde het huis met exotische huisdieren, zelfs tijdens de oorlog, omdat ze gefascineerd was door en vaak schreef over hun zintuiglijke ervaringen met de wereld. Jan en zij leerden al snel dat ze traag moesten bewegen in de buurt van roofdieren als de kleinere katachtigen, omdat ze door hun dicht bij elkaar staande ogen uiterst nauwkeurig diepte kunnen waarnemen, en ze raken opgewonden van snelle bewegingen die maar een sprong of twee verderop plaatsvinden. Het gezichtsveld van prooidieren als paarden en herten is heel breed (waardoor ze roofdieren die hen besluipen kunnen zien), maar ze raken snel in paniek. De manke bastaardarend, gekluisterd in hun kelder, was in wezen een verrekijker met vleugels. De hynawelpen zouden Antonina in het pikkedonker hebben zien aankomen. Andere dieren konden haar komst voelen, haar geur ruiken, het lichtste geruis van haar ochtendjas horen, het gewicht voelen van haar voetstappen die de vloerplanken heel licht lieten vibreren, en zelfs de lucht opmerken die ze verplaatste. Ze was jaloers op hun oude, goed ingestelde zintuigen. Als een mens die gewone talenten had, zouden westerlingen hem een tovenaar noemen.

Antonina vond het heerlijk om even uit haar mensenhuid te stappen en de wereld te bekijken vanuit het perspectief van elk van de dieren. Ze schreef vaak vanuit die optiek, waarbij ze intuïtief hun problemen en kennis aanvoelde, inclusief wat ze misschien zagen, voelden, vreesden, begrepen en zich herinnerden. Wanneer ze hun kooi binnen kwam, veranderde haar ontvankelijkheid in die van de dieren, en kon ze, net als het lynxjong dat ze in haar hand omhoog hield, opkijken naar een wereld van lawaaiig bewegende wezens:

[...] met kleine of grote benen, lopend op zachte sloffen of stevige schoenen, rustig of lawaaiig, met de milde geur van stof of de sterke geur van schoensmeer. De zachte stoffen sloffen bewogen zich stilletjes en zachtjes voort, ze raakten het meubilair niet aan en het was veilig om in hun buurt te zijn [...] roepend 'kitsji, kitsji', [tot] een hoofd met pluizig blond haar verscheen met een paar ogen achter grote brillenglazen en zich vooroverboog [...] Het duurde niet lang tot tot haar doordrong dat de

zachte sloffen, het blonde, pluizige hoofd en de hoge stem allemaal bij hetzelfde voorwerp hoorden.

Ze vermaakte zich vaak met zulke verschuivingen van haarzelf, waarbij ze haar zintuigen op die van de dieren afstemde. Ze zorgde met liefdevolle nieuwsgierigheid voor haar pupillen en er was iets aan die afstemming wat hen op hun gemak stelde. Haar ongelooflijke vermogen om onhandelbare dieren te kalmeren leverde haar het respect op van zowel de dierenverzorgers als haar man, die haar talent vreemd en mysterieus vond, al wist hij zeker dat er een wetenschappelijke verklaring voor was. Jan, een toegewijd wetenschapper, schreef Antonina wat de dieren betrof ‘metafysische golven’ toe van een bijna sjamanistische empathie: ‘Ze is zo gevoelig, ze kan bijna hun gedachten lezen. [...] Ze wordt de dieren. [...] Ze heeft een nauwkeurig en heel bijzonder talent, een manier van kijken naar en begrijpen van dieren die heel zeldzaam is, het is een zesde zintuig. [...] Dat heeft ze al sinds ze een kind was.’

Elke ochtend schonk ze zichzelf in de keuken een kop zwarte thee in en ging glazen babyflessen en rubberen spenen steriliseren voor de jongste leden van het huishouden. Als verpleegster van de dierentuin had ze in de zomer van 1930 het geluk twee lynxbaby’s te kunnen adopteren uit Białowieża, het enige ongerepte woud dat nog over was in Europa, en dat bestond uit een ecosysteem dat de Polen een *puszcza* noemen, een woord dat herinneringen oproept aan oude bosgebieden die nog niet door mensenhanden zijn aangeraakt.

Białowieża ligt aan beide zijden van de grens tussen Wit-Rusland en Polen, verenigde de twee vijanden op het niveau van gewei en mythe en diende beide landen in het verleden als fameus jachtgebied voor koningen en tsaren (die hier een luxe jachthuis hadden). In Antonina’s tijd kregen wetenschappers, politici en stropers belangstelling voor het gebied. De grootste landdieren van Europa, de Europese bosbizonzen (of wisenten), leefden in deze bossen en de afname van hun aantal wakkerde de Poolse beweging voor natuurbehoud aan. Als tweetalige Poolse die was geboren in Rusland en was teruggekeerd naar Polen, voelde Antonina zich thuis in die groene verbinding tussen twee regimes, wandelend in de schaduw van vijfhonderd jaar oude bomen, waar het woud

dichter wordt, intiem als een teek, één kwetsbaar, volledig toegestroomd organisme zonder zichtbare grenzen. Ongerepte hectaren van maagdelijk woud, onaanraakbaar verklaard, creëerden een wereld waar vliegtuigen hoog over moesten vliegen om de dieren niet op te schrikken en het gebladerte niet te beschadigen. Omhoog kijkend door de open parachutes van de boomtoppen kon een bezoeker heel in de verte een vliegtuig als een kleine, stille vogel zien voortbewegen.

Het was wel verboden, maar er werd nog gejaagd, waardoor er moederloze jonge dieren achterbleven, die als ze zeldzaam waren, meestal bij de dierentuin arriveerden in een kist met de tekst 'levend dier'. De dierentuin diende als toevluchtsoord en elk jaar in april, mei en juni, het seizoen waarin de jonge dieren geboren worden, verwachtte Antonina eigenwijze jongen, elk met zijn eigen speciale dieet en gewoonten. Het wolvenjong van een maand oud zou normaal tot zijn tweede jaar door zijn moeder en andere familieleden zijn verzorgd. De schone, sociale dassenbaby reageerde goed op lange wandelingen en at insecten en kruiden. Gestrepte wildzwijnenbiggetjes deden alle tafelrestjes eer aan. Een rood reekalf werd tot halverwege de winter met de fles gevoed en gleeed met gespreide poten over de houten vloer.

Haar lievelingen waren Tofi en Tufa, de drie weken oude lynx-baby's, die zes maanden flessenvoeding kregen en pas na een jaar een beetje zelfstandig werden (en zelfs toen nog graag aan een riem door Praga's drukste straat wandelden, waar ze door voorbijgangers werden aangestaard). Omdat er zo weinig lynxen in het wild in Europa over waren, ging Jan zelf naar Białowieża om de jongen te voeren en Antonina bood aan ze thuis groot te brengen. Toen Jans taxi op een avond bij de hoofdingang arriveerde, rende een bewaker naar hem toe om te helpen een klein houten krat uit te laden en samen droegen ze het naar de villa, waar Antonina enthousiast klaarstond met gesteriliseerde flessen, rubberen spenen en warme flesvoeding. Toen het deksel openging, keken twee kleine, gespikkelde bontballetjes boos naar de mensengezichten, sisten naar, beten in en krabden aan elke hand die naar hen werd uitgestoken.

'Mensenhanden met zo veel bewegende vingers maken hen bang,' zei Antonina zachtjes. 'En onze harde stemmen, en het felle licht van de lamp.'

De jongen trilden, ‘in doodsangst’, schreef ze in haar dagboek. Ze pakte er eentje zachtjes in zijn nekvel en toen ze hem uit het stro tilde, bleef hij rustig en slap hangen, dus pakte ze ook de andere op.

‘Dat vinden ze lekker. Hun vacht herinnert zich hoe ze tussen de kaken van hun moeder werden rondgedragen.’

Toen ze ze op vloer van de eetkamer zette, scharrelden ze een paar minuten snel rond om het nieuwe, gladde landschap te onderzoeken en verstopten zich vervolgens onder een kast alsof het een overhangende rots was. Ze krabbelden heel langzaam naar het donkerste plekje dat ze konden vinden.

In 1932 koos Antonina volgens de Poolse katholieke gewoonte een heiligennaam voor haar eigen pasgeboren zoon, Ryszard, roepnaam Ryś, het Poolse woord voor lynx. Hij maakte dan wel geen deel uit van de ‘vierpotige, pluizige of gevleugelde’ dieren-tuinbrigade, maar haar zoon voegde zich bij het gezin als elk ander speels dierenjong. Hij babbelde, klemde zich vast als een aap, liep op handen en voeten als een beer, werd in de winter bleker en in de zomer bruiner dan een wolf. In een van haar kinderboeken komen drie hommels voor die tegelijkertijd leren lopen: zoon, leeuw en chimpansee. Antonina vond alle jonge zoogdieren aanbidde-lijk, van neushoorn tot buidelrat, en regeerde als zoogdiermoeder en als beschermvrouw van veel andere dieren. Dat was geen uit-zonderlijk beeld in een stad die al eeuwenlang een wezen dat half vrouw half dier was als symbool had: een zeemeermin met een zwaard in haar handen. Zoals ze zelf zei, werd de diertuin al snel haar ‘groene dierenrijk aan de goede kant van de Weichsel’, een lawaaierig paradijs tussen de stad en het park.